

# דיני לשון הרע

## הדין המצוי והדין הרצוי

מהדורה שנייה מורחבת

חאלד גנאים | מרדכי קרמניצר | בועז שנור



דיני לשון הרע – הדין המצוי והדין הרצוי / חאלד גנאים, מרדכי קרמניצר, בועז שניור  
מהדורה שנייה מורחבת

חאלד גנאים, מרדכי קרמניצר, בועז שנוור

# דיני לשון הרע

הדין המצוי והדין הרצוי

מהדורה שנייה מורחבת

**נבו**



KHALID GHANAYIM, MORDECHAI KREMNITZER, BOAZ SHNOOR

## LIBEL LAW

2<sup>nd</sup> edition

עריכה לשונית: דפנה שוופי  
הפקה ומפתחות: טלי פלד  
עיצוב עטיפה: סימה בן חיים  
מערכת: דרור נבו

מהדורה ראשונה: 2005

מסת"ב 978-965-442-201-7 ISBN

©

זכויות היוצרים שמורות

התש"ף–2019

הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית

הר הצופים, ירושלים 91905

טל' 02-5881572 ; פקס' 02-5882565

המכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר)

פינסקר 4, ירושלים 9104602

טל' 02-5300888 ; פקס' 02-5631122

[info@idi.org.il](mailto:info@idi.org.il)

נבו הוצאה לאור בע"מ

ת"ד 43, צפריים 9983000

טל' 02-9992099 ; פקס' 02-9992088

[nevo@nevo.co.il](mailto:nevo@nevo.co.il)

## תוכן עניינים

17.....הקדמה

19..... מבוא

### חלק ראשון העבירה הפלילית

27..... פרק א: הערך החברתי המוגן – משמעו, תפקידו וחשיבותו

27 ..... סימן א: הגדרת הערך החברתי המוגן

28 ..... סימן ב: תפקידו של הערך החברתי המוגן במשטר דמוקרטי

28 ..... סימן ג: חשיבותו של הערך החברתי המוגן

31..... פרק ב: הערכים החברתיים המוגנים באמצעות איסור לשון הרע

32 ..... סימן א: השם הטוב

37 ..... סימן ב: השם הטוב הנורמטיבי

39..... פרק ג: הפרטיות

39 ..... סימן א: הצעה ראשונה: הפרטיות כערך חברתי מוגן משני בחוק איסור לשון הרע

40 ..... סימן ב: הצעה שנייה – הפרטיות אינה מוגנת כלל בחוק איסור לשון הרע

41 ..... 1. יחס של הצטברות אידיאלית בין עבירת לשון הרע ובין עבירת הפגיעה בפרטיות

41 ..... 2. הבחירה בידי הנפגע, באמצעות קובלנה פרטית או הסכמה בכתב של הנפגע

41 ..... 3. אי-תחולת חוק איסור לשון הרע: אי-העמדת המפרסם לדין, מכוח החוק, בגין עבירת

42 ..... לשון הרע

45..... פרק ד: שלום הציבור

49..... פרק ה: שלום הציבור כערך חברתי מוגן, לפי גישתו של השופט ברק

51..... פרק ו: השם הטוב כערך חברתי הראוי להגנת המשפט הפלילי

- פרק ז: מעמדם של השם הטוב ושל חופש הביטוי ..... 57
- סימן א: חופש הביטוי וחשיבותו העקרונית ..... 57
- סימן ב: מעמדו של חופש הביטוי אחרי חקיקת חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו ..... 59
- פרק ח: הגנה על השם הטוב במשפט הפלילי, הלכה למעשה ..... 63
- פרק ט: קובלנה פלילית ..... 65
- סימן א: כללי ..... 65
- סימן ב: קובלנה פלילית נגד אמצעי התקשורת ..... 66
- פרק י: מרכיבי הכבוד (השם הטוב) וצורות הפגיעה בו ..... 75
- סימן א: הכבוד המוסרי ..... 75
1. הכבוד המגיע לכל אדם ..... 75
2. הכבוד המוסרי המיוחד ..... 76
- סימן ב: הכבוד החברתי – לשון הרע על תפקיד, משרה, מקצוע או משלח יד ..... 77
- פרק יא: רכיבי עבירת לשון הרע ..... 81
- סימן א: אמת הפרסום: נתון השולל את קיום היסוד העובדתי של העבירה או סייג לפליליות המעשה? ..... 83
- סימן ב: השלכות סיווג אמת הפרסום כנתון השולל את התגבשות היסוד העובדתי של העבירה ..... 84
- סימן ג: פרסום עובדה ששקריותה לא הוכחה מעל לספק סביר ..... 86
- סימן ד: הדבר, מושא הפרסום, דעה או עובדה – הבחנה בין דעה לעובדה ..... 87
- סימן ה: ההבחנה בין עובדה לדעה ..... 89
- סימן ו: פרסום מעורב ..... 92
1. מבחן הדומיננטיות ..... 92
2. מבחן ההפרדה ..... 93
3. הדין הרצוי: מבחן הדומיננטיות או מבחן ההפרדה, לפי ההקשר ..... 93
4. אמירות פוליטיות ..... 96
5. חוות דעת מקצועית ..... 96
6. עובדה היסטורית ..... 99
- סימן ז: עובדות שהוכחו במשפט פלילי ..... 101
- סימן ח: האמת ..... 102
1. גישת "האמת במלואה" ..... 102
2. גישת "האמת לשעתה" ..... 104
3. הדין הרצוי – גישת "האמת לשעתה" ..... 105

106.....	4. אמת עיתונאית.....
107.....	5. טענות בזכות "האמת העיתונאית".....
108.....	6. טענות נגד "האמת העיתונאית".....
111.....	סימן ט: הקבוצה שקולטת את הפרסום.....
112.....	סימן י: הנפגע – אובייקט העבירה.....
112.....	1. הפרט.....
113.....	2. התאגיד.....
115.....	3. האדם המת כאובייקט העבירה – לשון הרע על מת.....
115.....	(א) כללי.....
116.....	(ב) הערך החברתי המוגן.....
116.....	(1) שמו הטוב של המת.....
118.....	(2) כבוד המשפחה (שמה הטוב).....
118.....	(3) רגשותיהם של קרובי המשפחה כלפי זכרו של המת, והשקט הפנימי של האדם החי בידיעה שכבודו לא ייפגע לאחר מותו.....
121.....	4. חבר בני אדם כאובייקט העבירה – לשון הרע על ציבור.....
121.....	(א) כללי.....
122.....	(ב) הרקע ההיסטורי לסעיף 4 לחוק איסור לשון הרע.....
124.....	(ג) מבט משווה.....
124.....	(1) המשפט הקונטיננטלי.....
125.....	(2) המשפט האנגלו-אמריקני.....
127.....	(ד) הדין הרצוי ללשון הרע על חבר בני אדם.....
130.....	5. לשון הרע על אישי ציבור, לרבות פוליטיקאים העומדים לבחירת הציבור.....
139.....	6. לשון הרע על דמויות ציבוריות שאינן עומדות לבחירת הציבור.....
141.....	7. לשון הרע על עובדי ציבור.....
142.....	8. זילות בית המשפט.....
143.....	9. לשון הרע על גדולי מדינת חוץ.....
144.....	סימן יא: המבחן לקביעת הפגיעה בשם הטוב.....
145.....	1. המבחן הסובייקטיבי (התחושה האישית).....
146.....	2. המבחן האובייקטיבי: מבחן הבריות הכללי או מבחן הבריות הסקטוריאלי.....
151.....	סימן יב: לשון הרע על פרט באמצעות התייחסות לקולקטיב.....
153.....	סימן יג: היסוד הנפשי.....
153.....	1. הדין המצוי.....
153.....	(א) השופט גולדברג.....
154.....	(ב) השופט ברק.....
154.....	(ג) פסק הדין בעניין ביטון נ' סולטן.....
155.....	(ד) פרופסור פלר.....
156.....	(ה) פרופסור סנג'רו.....
156.....	2. היסוד הנפשי הרצוי של העבירה.....
156.....	(א) רשלנות.....
157.....	(ב) מחשבה פלילית רגילה.....

- 157..... (ג) מחשבה פלילית מיוחדת על ידי דחיית הדוקטרינה של עצימת עיניים.....
- 158..... (ד) מחשבה פלילית מיוחדת בכוונה.....
- 159..... (ה) מחשבה פלילית מיוחדת על ידי דרישה למניע או למטרה.....
- 163..... (1) טענות בזכותה של מחשבה פלילית רגילה.....
- 163..... (2) טיעונים נגד ההסתפקות במחשבה פלילית רגילה והצורך במחשבה פלילית מיוחדת – מטרה.....
- 164.....

## חלק שני העולה האזרחית

- 167..... פרק א: מסגרת הדיון.....
- 167..... סימן א: היקף הרפורמה המוצעת.....
- 168..... סימן ב: החיקוקים שמשפיעים על החלק האזרחי של חוק איסור לשון הרע.....
- 168..... סימן ג: היחס לחלק הראשון של הספר.....
- 171..... פרק ב: הערכים המוגנים על ידי עולת איסור לשון הרע – כבוד, פרטיות והיחס ביניהם.....
- 171..... סימן א: מבוא.....
- 171..... סימן ב: הכבוד – מהותו והיקף התפרסותו.....
- 171..... סימן ג: רגש הכבוד הפנימי או ההערכה החברתית?.....
- 172..... סימן ד: ההערכה החברתית האידיאלית או ההערכה החברתית המציאותית.....
- 172..... 1. מבוא.....
- 174..... 2. זיהוי מקרי המבחן.....
- 175..... 3. איסור פרסום במקרי המבחן שמחוץ לחוק איסור לשון הרע.....
- 178..... 4. האיזון הכללי בין השם הטוב לחופש הביטוי בשיטת המשפט הישראלית.....
- 182..... 5. האיזון הערכי בין חופש הביטוי לשם הטוב במקרי המבחן.....
- 189..... 6. עקרון תום הלב.....
- 190..... 7. מסקנות.....
- 190..... סימן ה: כבוד אישי או מסחרי.....
- 191..... סימן ו: פרסומים שקריים שאינם פוגעים בכבוד.....
- 195..... פרק ג: רכיבי עולת לשון הרע.....
- 195..... סימן א: פרסום.....
- 195..... 1. צורת הפעולה – מעשה או מחדל.....
- 197..... 2. מקבל הפרסום.....
- 198..... 3. צורת הפרסום – בכתב, בעל-פה, בהתנהגות ועוד.....
- 199..... 4. הוכחת הפרסום.....



200.....	5. יסוד נפשי
202.....	סימן ב: לשון הרע
202.....	1. לשון הרע – דבר בעל פוטנציאל פגיעה בכבוד
205.....	2. פגיעה בכבוד – פרשנות הפרסום
208.....	3. פגיעה בכבוד – מתי מתקיימת?
210.....	4. תקנת הציבור
212.....	5. שקריות הפרסום – רכיב בעולה?
213.....	6. עובדה ודעה
214.....	7. היסוד הנפשי
219.....	סימן ג: זהות הנפגעים מעולת לשון הרע
219.....	1. כללי
219.....	2. פגיעה בכבוד התובע
221.....	3. מתים
228.....	4. תאגידים
231.....	5. הגנה על ציבור בני אדם לא מאוגדים
234.....	6. המדינה ורשויות הציבור
237.....	פרק ד: הליכים מקדמיים לתביעה נזיקית בגין פרסום לשון הרע
237.....	סימן א: מבוא
237.....	סימן ב: מטרת הנפגע
238.....	סימן ג: מטרת המפרסמים
239.....	סימן ד: משפט משווה
239.....	סימן ה: עיקרי ההסדר המוצע
240.....	סימן ו: פרטי ההסדר המוצע
240.....	1. בקשת תיקון
242.....	2. תגובה על בקשת תיקון
243.....	3. תיקון מספיק
245.....	4. תיקון שאינו מספק את הנפגע
245.....	5. סנקציות שניתן להטיל על נפגע
246.....	6. סנקציות שניתן להטיל על המפרסם

## חלק שלישי לשון הרע במרחב המקוון

251.....	פרק א: מבוא
----------	-------------

255.....	פרק ב: תחולת חוק איסור לשון הרע על פרסום במרחב המקוון
255.....	סימן א: פרסום במרחב המקוון
256.....	סימן ב: לשון הרע במרחב המקוון
257.....	פרק ג: חשיפת זהותו של גולש אנונימי
257.....	סימן א: מבוא
259.....	סימן ב: הליך החשיפה – מבט טכנולוגי ומקומם של ספקי האינטרנט
261.....	סימן ג: אנונימיות והזכות לשם טוב
263.....	סימן ד: המשפט המצוי והמשפט המשווה
263.....	1. מבט משווה
267.....	2. הצעות להסדרת הנושא במשפט הישראלי
269.....	3. הנמקת דעות השופטים בעניין מור
270.....	סימן ה: הדין הרצוי
270.....	1. עיקרי ההסדר המהותי המוצע לחשיפת זהותם של גולשים אנונימיים בשל לשון הרע
272.....	2. הסדר דינוני
272.....	א. הודעה לגולש האנונימי וניסיון לקבל את תגובתו
273.....	ב. בית המשפט כמתווך
274.....	ג. בקשה להתנצלות או תיקון

## חלק רביעי האחראים לפרסום

279.....	פרק א: מבוא
281.....	פרק ב: אחריות בעלי תפקידים בנוזקין
283.....	פרק ג: האחריות השילוחית בפלילים – האחריות הפלילית של בעלי תפקידים בכירים באמצעי התקשורת
287.....	פרק ד: האחריות האזרחית של מפיצי מידע – מדפיס ומפיץ
289.....	פרק ה: אחריות ספק ללשון הרע של גולשים
290.....	סימן א: אחריות הספק כ"אמצעי תקשורת"
291.....	סימן ב: הדין המצוי בשאלת אחריות הספק המארח
296.....	סימן ג: המשפט המשווה

301..... סימן ד: אחריות הספק ללשון הרע – הדין הרצוי

307..... פרק ו: אחריות המדינה ועובדיה

## חלק חמישי סייגים לאחריות משפטית

311..... פרק א: מבוא

פרק ב: מבוא להגנות במשפט הפלילי – היחס בין ההגנות ובין היסוד העובדתי

313..... של העבירה

315..... פרק ג: הסייג הכללי של הגנה על אינטרס ציבורי

315..... סימן א: מבוא

315..... סימן ב: הדין הפלילי

315..... 1. היקף תחולת הסייג

320..... 2. מהות העניין הציבורי

323..... 3. תנאים נוספים שכוללים ב"עניין ציבורי"

325..... (א) בחירת קהל היעד של הפרסום

326..... (ב) פרסום שמות נאשמים וחשודים

327..... (ג) בדיקת אמיתות הפרסום

328..... (ד) ניסוחו הברוטא של הפרסום

330..... (ה) שיקולי עריכה ורושם מטעה

330..... 4. היסוד הנפשי של הסייג

334..... סימן ג: הדין האזרחי

334..... 1. מבוא

334..... 2. מהות העניין הציבורי וההתמודדות עם האינטרסים האחרים

334..... (א) מהות העניין הציבורי

336..... (ב) העניין הציבורי והאינטרסים הנוגדים

337..... (ג) תחולת ההגנה – אמת, שקר ודעות

337..... (1) נקודת המוצא – אמת מוגנת

338..... (2) דעות

339..... (3) פרסומים כוזבים

340..... (4) פרסומים עיתונאיים המתגלים כשגויים

341..... א. עניין ציבורי משמעותי

342..... ב. עיתונות אחראית

344..... ג. פרסום לשון הרע עיתונאי כעוולת רשלנות מקצועית?

345..... ד. יסוד נפשי – מניע אישי של העיתונאי

347..... ה. חובת עדכון

- 349.....1. סיכום
- 349.....(ד) מסקנות
- פרק ד: הסייג של הגנה על אינטרס פרטי לגיטימי**
- 351..... סימן א: מבוא – המשפט המצוי והמשפט המשווה
- 351..... 1. היקף ההגנה
- 354..... 2. היסוד הנפשי של ההגנה
- 355..... סימן ב: המשפט הפלילי הרצוי
- 357..... סימן ג: הדין הרצוי במשפט האזרחי
- 357..... 1. כללי
- 357..... 2. הגנה על עניין אישי כשר – היקף ההגנה וניסוחה
- 358..... 3. נוסחת האיזון בין האינטרסים השונים
- פרק ה: מקרים מיוחדים של פרסומים שיש בהם עניין ציבורי או אישי כשר**
- 359..... סימן א: מבוא
- 359..... סימן ב: נסיבות סעיף 13 (פרסומים מותרים)
- 359..... 1. כללי
- 360..... 2. פרסומי הרשות המחוקקת, סעיף 13(1)
- 362..... 3. פרסומי הממשלה, סעיף 13(2) ו־3
- 363..... 4. פרסומי מבקר המדינה, סעיף 13(4)
- 364..... 5. פרסומים של המערכת השיפוטית, סעיף 13(5) ו־6
- 368..... 6. פרסומים מצד המעורבים בהליך משפטי, סעיף 13(5) ו־6
- 368..... (א) מבוא
- 370..... (ב) הצעה ראשונה
- 371..... (ג) הצעה שנייה
- 374..... 7. פרסום דין וחשבון נכון והוגן על שנאמר ושאיירע בהליך שיפוטי פתוח, סעיף 13(7)
- 375..... 8. פרסום דין וחשבון נכון והוגן על פרסומים בישיבה פומבית של מוסדות בין־לאומיים, ההסתדרות הציונית – הסוכנות היהודית, סעיף 13(8)
- 376..... 9. פרסום מכוח חובה או היתר על פי דין, סעיף 13(9)
- 380..... 10. פרסום דבר הפתוח לעיון על פי חוק, סעיף 13(10)
- 380..... 11. פרסום דין וחשבון נכון והוגן על פרסום מוגן, סעיף 13(11)
- 380..... (א) כללי
- 380..... (ב) פרסום חוזר לאחר זמן – הדין האזרחי
- 382..... (ג) פרסום חוזר לאחר זמן – המשפט הפלילי
- 382..... סימן ג: פרסומים המוגנים בהגנת תום הלב, סעיף 15
- 382..... 1. כללי – דרישת תום הלב
- 383..... 2. לשון הרע לא מודעת, סעיף 15(1)
- 383..... (א) כללי
- 383..... (ב) הדין הפלילי

- 383.....הדין האזרחי.....(ג)
- 384..... חובה חוקית, מוסרית או חברתית לפרסום, סעיף 15(2)..... .3
- 385..... פרסום שנעשה כדי להגן על עניין אישי כשר של עושה הפרסום, סעיף 15(3)..... .4
- 385..... הבעת דעה על תפקיד ציבורי ובעניין ציבורי, סעיף 15(4)..... .5
- 385..... (א) המשפט המצוי והמשפט המשווה.....
- 386..... (ב) הדין הרצוי.....
- 387..... (ג) מבחן ההפרדה או מבחן הדומיננטיות – הדין הפלילי.....
- 387..... (ד) מבחן ההפרדה או מבחן הדומיננטיות – הדין האזרחי.....
- 387..... (ה) יסוד נפשי – הדין האזרחי.....
- 388..... הבעת דעה בעניין הליך שיפוטי, סעיף 15(5)..... .6
- 388..... הבעת דעה על יצירות ועל פעולות בפומבי, סעיף 15(6)..... .7
- 389..... הבעת דעה על כפוף, סעיף 15(7)..... .8
- 390..... הגשת תלונה על הנפגע, סעיף 15(8)..... .9
- 391..... דיווח על אסיפה או ישיבה פומבית, סעיף 15(9)..... .10
- 391..... גינוי לשון הרע והכחשתה, סעיף 15(10)..... .11
- 391..... מסירת מידע לאמצעי התקשורת לשם בדיקת אמיתותו, סעיף 15(11)..... .12
- 392..... פרסום בשידור חי, סעיף 15(12)..... .13
- 392..... נטל ההוכחה וחזקות, סעיפים 16 ו-17..... .14

**פרק ו: לשון הרע בחוג מצומצם..... 393**

- 393..... סימן א: המרחב המוחשי.....
- 394..... 1. הצעה ראשונה.....
- 395..... 2. הצעה שנייה.....
- 398..... סימן ב: המרחב המקוון – ביטוי בין חברים ברשת חברתית.....
- 399..... 1. הצעה ראשונה.....
- 399..... 2. הצעה שנייה.....
- 400..... 3. הצעה שלישית.....
- 401..... 4. הדין הרצוי.....

**פרק ז: לשון הרע בתגובה על לשון הרע אחרת..... 403**

- 403..... סימן א: מבוא.....
- 404..... סימן ב: הצעה ראשונה.....
- 406..... סימן ג: הצעה שנייה.....

**פרק ח: הסכמה..... 409**

## חלק שישי

### הסעדים בגין פרסום לשון הרע

- 413..... פרק א: מבוא
- 415..... פרק ב: צו מניעה והחרמה – המרחב המוחשי
- 416..... סימן א: הסמכות להוצאת צו מניעה
- 417..... סימן ב: השיקולים והתנאים הנדרשים להוצאת צו מניעה
- 417..... 1. הדין המצוי, הביקורת עליו והשפעת חוקי היסוד
- 419..... 2. הדין הרצוי
- 420..... (א) צו מניעה קבוע
- 421..... (ב) צו מניעה זמני במעמד צד אחד
- 421..... (ג) צו מניעה זמני במעמד שני הצדדים
- 425..... פרק ג: הסעדים בגין פרסום לשון הרע במרחב המקוון
- 429..... פרק ד: התנצלות, תיקון, הכחשה ופסק דין הצהרתי על שקריות הפרסום
- 429..... סימן א: המרחב המוחשי
- 430..... 1. התנאים לקבלת צו עשה לפרסום תיקון או פסק דין הצהרתי, וההגנות בדיון כזה
- 430..... (א) כללי
- 431..... (ב) יסודות התביעה
- 432..... (ג) הגנות אפשריות הנתונות לנתבע
- 434..... סימן ב: המרחב המקוון
- 434..... 1. פרסום תיקון, הכחשה או התנצלות
- 434..... (א) גישה ראשונה: לסעד התיקון יש בכורה גם במרחב המקוון
- 435..... (ב) גישה שנייה: במרחב המקוון, לאחר קביעת האחריות סעד התיקון מתייטר
- 436..... (ג) גישה שלישית: יעילות סעד התיקון וההתנצלות תלויה בסוג השיח ובסוג הנפגע
- 438..... סימן ג: צו עדכון
- סימן ד: סעד התיקון וההכחשה – תרופה של המשפט האזרחי, המשפט הפלילי או שניהם גם יחד?
- 440.....
- 443..... פרק ה: פיצויים
- 443..... סימן א: כללי
- 444..... סימן ב: חישוב הפיצויים
- 446..... סימן ג: מרחב מקוון
- 449..... סימן ד: הוראה מיוחדת בעניין פיצויים ללא הוכחת נזק
- 452..... סימן ה: פיצויים עונשיים, פיצויים נומינליים ופיצויים לבוז

- 1. כללי..... 452
- 2. פיצויים עונשיים ומוגברים..... 452
- 3. פיצויים נומינליים ופיצויים לבוד..... 455

פרק ו: תביעות לשון הרע כאמצעי להשתקת ביקורת ציבורית..... 457

#### הערות סיום

- הצעה לחקיקה..... 461
- חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה–1965..... 477

מפתחות..... 487

- מפתח חקיקה..... 489
- מפתח פסיקה..... 503
- מפתח ספרות..... 523
- מפתח שונות..... 543
- מפתח עניינים..... 545

## הקדמה

במהדורה השנייה של הספר נוסף חלק נפרד (החלק השלישי) אשר מטפל בסוגיית לשון הרע במרחב המקוון. על אף שעקרונות דיני לשון הרע חלים באותה מידה במרחב המקוון כמו במרחב המוחשי, הרי שהמאפיינים העובדתיים והחברתיים המיוחדים האופייניים למרחב המקוון, כמו גם ריבוי הפסיקה והצעות החקיקה העוסקות בפרסומים במרחב המקוון, מצדיקים בעינינו טיפול נפרד בנושא. מעבר לנושא זה, הוספנו כמובן התייחסויות לאורך הספר לפסיקה החדשה ולספרות המשפטית החדשה שיצאו מאז המהדורה הראשונה. מתוך הפסיקה החדשה ראוי לציין במיוחד את פסקי הדין בפרשת **פלוגי נ' דייין-אורבך**<sup>1</sup> שבהם דן בית המשפט העליון בהרכב מורחב באיזונים הערכיים והחוקתיים של חוק איסור לשון הרע, וכן שינה את מערך ההגנות בכל הקשור לפרסומים עיתונאיים. בנוסף, מהדורה חדשה זו בחנה שוב את ההסדרים של הדין המצוי ואת ההסדרים המוצעים כדין רצוי במהדורה הראשונה, ובחלק מהם העמדה שונתה: כך, למשל, בעוד שהמהדורה הראשונה צידדה בהמשך אימוץ המודל המכיר בעבירות של פרסום לשון הרע על מת ולשון הרע על ציבור, המהדורה החדשה מצדדת בביטול העבירות של פרסום לשון הרע על מת ולשון הרע על ציבור, הן מטיעונים עקרוניים וערכיים והן מטיעונים אמפיריים.

ברצוננו להודות לפרופ' ישראל גלעד, לד"ר אלעד פלד ולפרופ' מוחמד ותד, שהקדישו מזמנם וממרצם כדי לעבור על טיוטות מוקדמות של כתב היד והערותיהם תרמו רבות לגיבוש הספר. תודות מגיעות גם לעו"ד קאתרין מלחם, למר אריאל ברגר, למר יגאל גלוסקר ולגב' נטע טאובר שסייעו בהכנת הספר לדפוס, וכן לפרופ' גיא דוידוב, מנהל המכון למחקרי חקיקה ולמחקר השוואתי ע"ש הרי ומיכאל סאקר שבפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, לד"ר תהילה שוורץ אלטשולר מהמכון הישראלי לדמוקרטיה ולגב' טלי פלד מנבו. האחריות על הספר היא כמובן של המחברים בלבד. אנו מקווים שהקוראות והקוראים ימצאו את החיבור מעניין ומועיל.

1 ע"א 751/10 פלוגי נ' דייין-אורבך (פורסם בנבו, 8.2.2012); דנ"א 2121/12 פלוגי נ' דייין-אורבך (פורסם בנבו, 18.9.2014).